

ominus quantum propria significatio comprehendit, extendi potest et debet. *arr. can. Omnino*, dist. 3, l. *Non aliter*. ff. *de Legatis*. 3, et observat Glossa in cit. c. *Ad audientiam*. h. t. cum hoc non tam extendere, quam comprehendere proprium significatum sit: atqui privilegium eximens a decimis absolute concessum in propria significatione comprehendit etiam decima novalium, hoc ipso, quod sub genere comprehendantur omnes species in illo contentæ, l. *Omnes*. c. *de Præscript.* 30. et l. *Semper*. ff. *de Reg. jur.* tum quia « ubi majus conceditur, minus concessam esse videtur, » c. *Ex parte*. 27. h. t. atqui decimæ non novalium quid plus et majus important quam novalium: ergo.

157. *Solvitur objectio*. — Dices has rationes nimium, illud nempe probare, quod etiam privilegium percipiendi decimas absolute datum comprehendat novalia, quod est contra dicta n. 152. ergo. Resp. negando ant.; quamvis enim hæ rationes ex se idem probarent in privilegio percipiendi decimas, tamen de facto id non probant, quia in jure expresse prohibita est extensio a decimis ut sic, ad decimas novalium, et e contra restrictio mandata, in casu perceptionis decimarum c. *Tua*. 25. h. t.; ibi: « Cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. » Non item in casu exemptionis a solvendis decimis, imo in hoc expresse conceditur dicta extensio cit. c. *Ad audientiam*. h. t. Accedit, quod privilegium percipiendi decimas sit longe magis præjudiciosum parochis, quam privilegium eximens a solutione decimarum, cum hoc solummodo privet parochum decimis unius personæ, illud vero eundem privet decimis plurium personarum alicujus loci, consequenter mirum non sit, si in uno, et non in altero concedatur extensio a decimis ut sic ad decimas novalium.

158. Quæritur VII. An, si quis præscribit decimas in aliqua parochia, vel alio modo acquirat, habeat etiam jus ad decimas novalium futurorum? Resp. negative. Barbosa, in c. *Cum contingat*. 29. h. t. n. 1. et ibi Abbas, Ancharanus, Joan. Andreas, Pirhing, eod. n. 110. et communis aliorum, arg. cit. *Cum contingat*. 29. h. t. Ratio est, quæ supra n. 152.

§ VIII.

DE JUDICE CAUSÆ DECIMARUM. ITEM DE ACTIONE INSTITUENDA IN CAUSIS DECIMARUM.

159. *In petitorio causa decimarum pertinet ad judicem ecclesiasticum privative*. — Quæritur I. Quis sit judex in causa decimarum? Resp. I. Si agitur in Judicio petitorio, ut si movetur lis, vel quæstio de ipsa proprietate, vel jure percipiendi decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut præscriptione earum, aut de immunitate, et exemptione a solutione earundem, ut si quis neget, se ad eas teneri, aut aliud prætendat, vel neget, quod immediate titulum, aut radicem decimarum, vel proprietatem respicit, causa et judicium ad judicem ecclesiasticum, et quidem solum ac privative excluso judice laico pertinet. Barbosa, in c. *Tua*. 25, n. 2; Guttierrez, *Pract. quæst.* lib. III. q. 26; Moneta, *de decimis*. cap. VIII. a prin.; Pirhing, h. t. n. 63; Engel, eod. n. 59; Rebuffus, *de Decimis*. q. 10. n. 35, cum communi et certa aliorum, arg. c. *Tua*. 25, h. t. et c. fin. *de Rerum permut.* Ratio est, quia causa decimarum (si agatur in petitorio) accensetur spiritualibus, arg. cit. c. fin. *de Rerum permut.* et c. XIV. h. t. De jure autem spirituali judex laicus cognoscere, ac disponere nequit, c. II. *de Jud. ciis.* et cit. c. *Tuz* 23. h. t. ergo. Concordant *Land Recht*, et concordata Bavarie adducenda infra n. 166. Hinc si quis in simili causa erga judicem ecclesiasticum, contumacem se exhiberet, posse per censuras compelli, c. *Ex parte* 21. c. *Non est*. 22. et c. *Tua nobis*. 26. h. t.

160. *Exceptis decimis laicalibus*. — Limitant tamen aliqui conclusionem non immerito in casu, quo causa inter laicos controversa in petitorio, concernit decimas, quas laici ante concilium Lateranense, vel privilegio Papæ acquisite ita possident, ut de illis juxta § præc. 145. libere disponere, easque in alios transferre valeant; tali enim in casu laici a competentem judicem esse, docent Covarruvias, *Pract. quæst.* cap. xxxv. n. 2; Engel, h. t. n. 59; Pirhing, h. t. n. 103; Jean. Rupel, l. I. *Forens institut.* cap. xxv; Klingensperger, *de Decimis*. cap. VIII. assert. 88. n. 3. et alii, contra Rebuffum, *de Decimis*, loc. cit. et alios: dummodo non simul involvatur quæstio surgens radicem juris decimandi ex sacris canonibus dependentem: veluti an privilegium, infeudatio, etc. de jure canonico substituerit. Ratio

est, quia in tali casu decimæ non amplius accensentur spiritualibus, sed patrimonialibus bonis laicorum, habenturque quasi sæcularizatæ, seu temporalizatæ, ob quod etiam libere in alios transferri possunt juxta dicta n. 145. Accedit passim consuetudo vigens, quæ est optima legum interpret. l. *Si de ff. de Legibus*. Idem habent statuta Bavarie, tit. XXVIII. art. fin. et concordata inter reverendissimos ordinarios et principem territorialem erecta per textum infra, num. 166, adducenda. Imo volunt aliqui, in hoc casu judicium pertinere, ad judicem laicum privative. Covarruvias, *Pract. quæst.* c. xxxv. num. 2. § *Tertio*; Schmidt in jure Bavarico, loc. cit. et in *Semcent.* 2, contr. 28, n. 2. et alii.

161. *In possessorio, quando vel uterque tam reus nempe, quam actor, vel saltem reus persona ecclesiastica est, ecclesiasticus judex est*. — Resp. II. Si agitur in judicio possessorio, reo existente clerico, actore vero laico, rursus ad judicem ecclesiasticum judicium pertinet, Covarruvias, loc. cit. n. 1; Klingensperger, loc. cit. assert. 75; Fachin, lib. VII. cap. xv. vers. *Hæc sunt*, et communis aliorum. Ratio est, quia « actor sequitur forum rei; » consequenter si clericus vel laicus contra clericum sive in petitorio, sive possessorio agere vult, coram judice ecclesiastico eum convenire debet. Nec refert, quod causa possessionis censeatur temporalis; quia etsi non ob qualitatem causæ, tamen ob qualitatem personæ clericus necessario coram judice ecclesiastico conveniri debet, sive dein causa spiritualis sit, sive temporalis, prout ex utriusque juris regulis tradunt Covar., *Pract. quæst.* cap. xxxv. numer. 1. § *Primum etenim*; Menochius, in *Remed.* 15. *Recup. possess.* num. 223, et *Remed. retinend.* 3, numer. 347; Gailus, lib. I, observat. 38, n. 5. in fine; Pirhing, *de Foro compet.* n. 90; Guttierrez, *Can. quæst.* l. I. cap. xxxiv. n. 1. et seqq. cum communissima aliorum, arg. c. *Qualiter*. 17. *de Judiciis* c. *Si diligenti*. 12. *de Foro compet.* can. *Inolita*. 42. cau. 11. q. 1. authentica *Statuimus*, c. *de Episc. et cleric.* quod adeo verum est, ut neque consuetudo in contrarium valeat, ut censet Rota in *Antiquis*. 640. apud Covarruviam, loc. cit. concordat *Land-Recht*, loc. cit. ubi judicem laicum cognoscit solum, quando reus est: ibi: « Wann der Beklagte ein Lay ist. »

162. *Si reus in possessorio laicus est, etiam*

laicus judex esse potest. Possessio et possessorium rei spiritualis quid temporale est. — Resp. III. Si in judicio possessorio clericus contra laicum, vel laicus contra laicum agit, tunc etiam laicus potest esse judex in causa decimarum: quocumque dein interdicto sive adipiscendæ, sive recuperandæ, sive retinendæ possessionis agat. Guttierrez, *Pract. quæst.* l. III. q. 26. n. 2. citans communem; Gailus, loc. cit. pariter allegans communem; Barbosa, in c. *Tua*. 25, h. t. n. 2. ubi plurimos pro conclusione citat; Moneta, *de Decimis*. q. 10. n. 33; Engel, h. t. n. 59; Bartolus, in l. *Filium*. ff. *de His, qui sunt sui vel alien.* dicens, quod etiam consuetudine servetur in toto mundo. Eandem opinionem sequitur camera imperialis teste Gailo, loc. cit. estque conformis statutis et concordatis Bavarie, loc. cit. Ratio est, quia possessio cujuscunque rei aut juris etiam spiritualibus est quid mere temporale, ipsumque possessorium etiam rei spiritualis non nisi quid temporale importat, eo quod quæstio non de ipso jure spirituali, sed præcise de facto, an nempe quis, vel quandiu possideat, aut possederit v. g. prout cum communi aliorum bene observat archidiaconus in c. I. *de Restitut. spoliat.* in 6. § *Actore*, Afflic. decis. 24, n. 4; Baldus, in l. *Si de proprietate* c. *Si non compet. jud.* n. 15; Bartolus, in l. *Titia*. ff. *Soluto matrimonio*. n. 5, cum seqq.; Gailus, lib. I. observ. 3. 8. n. 2. 3. et 4; Abbas in c. *Litteras*. 2. *de Juram. calum.* n. 7. et seqq. consequenter cum possessio rei plane sit separata a proprietate ejusdem, l. *Naturaliter*. 12. § 1. ff. *de Acquir. possess.*; ibi: « Nihil commune habet proprietas cum possessione, » etc. potest utique judex sæcularis causam possessionis cognoscere ac judicare, si apud eundem laicus in materia decimarum convenitur; prout etiam executio juramenti (quod utique spirituale est) ad judicem laicum pertinere potest, c. II. *de Jurejur.* in 6.

163. *In questione facti, laico existente reo, laicus judex esse potest*. — Pariter judex sæcularis cognoscere potest reliquas quæstiones facti in materia decimarum, si reus conventus est laicus, v. g. an integre solverit. Idem est, si ex contractu actio intentetur, quæ non tam jus decimarum, quam fructus ipsos concernat, v. g. pro mercede locationis, pro pretio emptionis solvendo, etc. Engel, h. t. n. 59; Pirhing, h. t. n. 162; Schmidt in statuta Bavarie, loc. cit. et ibi textus *Land-Recht*.

164. *In quæstionibus facti, ac in possessorio, laico existente reo, non privative pertinet causa ad iudicem laicum, sed datur locus præventionis, estque fori mixti.* — Quæritur II. An in possessorio, in quo sola movetur quæstio facti, reo existente laico, in causa decimarum laicus solus debeat esse iudex, ita ut privative procedat, omnemque iudicem ecclesiasticus in petitorio ejusdem causæ privative excluso laico iudice procedit? Resp. negative, sed esse mixti fori, darique locum præventionis, ita ut in potestate actoris sit, an coram iudice ecclesiastico, vel laico in possessorio et quæstione facti convenire velit laicum Covarruvias, *Pract. quæst.* cap. xxxvnum. 2. vers. Secundo. citans communem Pirhing, h. t. n. 162; Engel, h. t. n. 59; Fachin., lib. VIII. cap. xv. § *Igitur si laicus.* et alii, arg. c. *Cum generale.* 8, de *Foro compet.* ubi actoribus conceditur, « quod possint, sub quo maluerint iudice, convenire laicum, » et c. *Pervenit.* 5 c. *Nuntios.* 6. *Cum homines.* 7. c. de *Terris.* 16. h. t. ubi universaliter conceditur iudicibus ecclesiasticis, ut laicos ad solutionem decimarum compellere possint, etsi sola sit quæstio facti. Ratio est, quia etsi in causa decimarum nuda proponatur quæstio facti, tamen semper aliqualem dependentiam habet a proprietate, ut proin iudex ecclesiasticus de facto æque ac de jure cognoscere valeat, præsertim, cum qui iudex est petitorii, et possessorii sit. II. *Nulli.* 10. et ibi Glossa, c. de *Judic.*; Schrader, de *Feudis.* p. X. sect. 1, n. 78.

165. Infertur proin, quod licet iudex sæcularis teneatur causas decimales in petitorio ad se delatas, remittere ad iudicem ecclesiasticum per jura n. 159. allegata, docetque per plura Mynsinger, cent. 1. observ. 100; Zoësius, ad l. *Quoties.* n. 13. c. de *Judic.*; Engel, de *Foro competent.* n. 81, non tamen e contra iudex ecclesiasticus similem causam in possessorio sibi propositam teneatur remittere ad iudicem laicum: nisi velis cum aliquibus excipere casum quo agitur de decimis laicalibus juxta dicta n. 160. ad finem.

166. *Allegantur statuta et concordata Bavaricæ.* — Eadem sententia, quod nempe in possessorio decimarum sit locus præventioni in concordatis Tyrolensibus cum episcopo Brixensi initis reperitur teste Werndl, de *Decimis.* lib. IV. Estque conformis statutis et concordatis Bavaricæ, uti liquet ex titulo XXVIII, a 25, docetque ibi Schmidt, et spe-

cialiter in *Semcent.* 2. coal. 4. Verba statutor. Bavaricæ, quæ in loc. cit. ita sonant: « Wer in Zehensachen, so wohl wann es umh das Zehenthumb, als Inhaben zu thun, Richter seyn solle, ist hiervon in dem concordats-Recess anno 1585 mit denen in-und umbligenden Bistumben Fursehung geschehen. Damit aber manniglick dessen Wissensafft habe, ist solcher articul concordats-recess von Wort zu Wort allhier einverleibt, und lauttet, wie folgt. Also solle auch denen Herrn ordinariis in Erkandnuss deren Zehent Sachen ihr Recht unbenommen seyn, doch gehören die selbe in etlichen gewissen Füllen, so in Rechten zugelassen, auch fur die weltliche Obrigkeit, als die jenigen, darzu nunmehr die Layen Recht haben und da beyde Partheyen, oder, der beklagte allein ein Loyist: Item in denen zeitlichen Zehents-Contracten, de allein die Frucht der Zehenten auff ein Zeit verkaufft, oder verlassen worden: auch da umb die Bezahlung oder Ausstand, oder Inhaben, der blosser Streit und Frag ist, und dessen Eigenthums halber nichts eingestruet worden, und was dergleichen Fall mehr seyn, daruber die Recht, und deren Erfahrne zu horen. »

167. *In actione decimarum, nomen actionis necessarie non est exprimendum.* — Quæritur II. Quænam actio pro decimis instituetur, et quomodo tractanda? Item an detur appellatio in causa decimarum? Resp. I. de jure canonico « non est necesse in causa decimarum libello inserere nomen actionis, qua agatur, sed sufficit factum ita apte narrare, ut iudex sine alia expressione possit colligere, quæ actio competat agenti, » ita in terminis Barbosa, in c. *Dilecti de Jud.* n. 4; idem ibid. n. 1. docet Abbas, Moneta, de *Decimis.* cap. VIII. n. 38; Hostiensis in c. *Parochianos.* 6. de *Jud.* §. *Actio intentetur.* arg. cit. c. *Dilecti.* 6. eod.; ibi « Provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, ejusmodi actio intentetur, sed simpliciter, et pure factum ipsum, et rei veritatem secundum formam canonum, et sanctorum Patrum instituta investigare curetis. » Imo nec de jure civili amplius necesse est, actionis nomen in libello exprimere, I. II, c. de *Formul. et impetrat. act.* ibi: « Nulli prorsus non impetrata actionis in majori, vel minori iudicio agenti opponatur exceptio, si apte rei, et proposito negotio competentem, eam esse constiterit, » et hic legiste communiter.

§ IX.

DE PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

Altera pars rubricæ hujus tituli de primitiis, et oblationibus est. Circa quas

171. *Primitiæ, quid, et unde?* — Quæritur I. Quid sint, an, quo jure, et cui debeantur Primitiæ? Resp. I. Per Primitias intelliguntur, primi fructus, qui ex terra et humo gignuntur, puta, agrorum, vinearum, horum, arborum, etc. Communis, atque desumitur ex *Exod.* cap. xxiii. *Deuteron.* cap. xxvi. *Num.* cap. xviii, 42. ibi: *Quidquid offerent primitiarum, et Domino, universa frugum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedant in usus tuos.* Vocantur primitiæ, tum quia primi fructus per textum citatum; tum quia optimi, sive primi bonitate. Barbosa, in *Rubr.* h. t. 6; Sylvester, §. *Decimæ.* n. 1. in fine, per textum *Num.* xviii, 41, 42; ibi: *Omnem medullam vini, olei, et frumenti, quidquid offerunt primitiarum,* etc. Qui primi et optimi fructus ex præcepto divino olim offerebantur Domino insignum recognitionis et gratitudinis debitæ.

172. *Sunt quadragesima vel sexagesima pars.* — Non intelliguntur autem, nec olim intelligebantur primitias omnes primi fructus alicujus terræ, agri v. g. aut vineæ, ut bene observat Engel, h. t. n. 61. nec erat quantitas certa determinata, sed olim « erant arbitrio offerentium (circa quantitatem) derelictæ, » c. i. h. t. postea vero ab Ecclesia quantitas in statutum fuit determinata, ut nemo plus quam quadragesimam dare teneretur, et nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, uti expresse habetur cit. c. i. h. t. quæ determinatio, ut ibidem dicitur, facta est « propter sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis. »

173. *Primigenita, quid?* — Ad primitias reducuntur primigenita, suntque primi partus tam de hominibus, quam de animalibus, Deo specialiter offerri, et sacrificari debebant juxta c. xviii, 45, n. 5; ibi: *Quidquid primum erumpit e vulva, euncta carnis, etc., tui juris erunt, etc., ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipitis.*

174. *Primitiæ olim obligant de jure divino.* — Resp. II. Primitiæ in lege veteri obligabant ex jure divino positivo. Ita communis, et constat ex locis Scripturæ n. 1. jam allegatis, c. xxii, 29. Eod. ibi: *Primitias tuas non tardabis reddere, et xxiii, 22, Solemnita-*

168. *Proceditur in ea de plano ac simpliciter.* — Resp. II. In causa decimarum procedi potest simpliciter, et de plano, rejecta nimia jurium subtilitate, et strepitu judicii; Barbosa, de *Offic. et potest. paroch.* p. III. cap. xxviii, § 4. n. 5; Moneta, de *Decimis,* c. VIII. n. 41. et communis aliorum arg. Clem. 2. de *Judiciis.*; ibi: « Statuimus, ut super decimis, etc. de cæteris simpliciter, et de plano sine strepitu judicii et forma procedi valeat. » Concordat, c. *Litteras.* 2. de *Juram. calum.* Ratio est, quia nimia subtilitas ad perniciem revertitur, l. penult. c. ad *S. C. Trebellian.* et in quæstionibus de æquo et bono (quales juris canonici sunt) plerumque « sub auctoritate juris scientiæ perniciose erratur, » l. *Si servum.* 91. § *Sequitur.* ff. de *Verb. obligat.* Observat tamen Glossa, in cit. Clem. 2. h. t. §. *Valeat.* non invalide agi, si juxta juris apices agatur; quia Papa non dicit, quod debeat, sed quod possit de plano agi.

169. *In causa decimarum condemnatis ad solvendas decimas non datur appellatio suspensiva, bene tamen devolutiva.* — Resp. III. Debitoribus decimarum ad solvendum condemnatis non datur appellatio quoad effectum suspensivum in ordine ad retardandam executionem. Barbosa, loc. cit. n. 7; Rebuffus, de *Decimis.* q. 15, a. 21; Vivianus, decis. 73, n. 1. et seqq.; Moneta, de *Decimis.* cap. VIII. n. 18. et communis aliorum, arg. c. *Tua nobis.* 26, h. t. in fine; ibi: « Ad decimas cum integritate solvendas appellatione remota compellas: » habet tamen talis appellatio effectum devolutivum, ut citati doctores intelligunt textum, et late iradit Sigismund. Scac., de *Appellat.* q. 17. limitat. 18, n. 5.

170. *Limitatur in tribus casibus.* — Limitatur autem conclusio primo, in casu, quo agitur cum persona ecclesiastica, quæ contendit potiora se habere jura; Barbosa, loc. cit. et in c. *Tua.* 28. h. t. n. 9. et ibi Hostiensis, n. 22. §. *Item secus.*

Secundo quando duæ Ecclesiæ contendunt de jure decimandi. Barbosa et Hostiensis, loc. cit.; Scac., loc. cit. n. 3. Rota in *Corduban.* decim. 2. decemb. 1605, coram card. Pamphilio.

Tertio, quando collector in decimando excedit modum. Barbosa, loc. cit.; Scac., loc. cit. n. 4. quia ab excessu datur appellatio. (ADNOTATIO L.)